

1. ΚΕΙΜΕΝΟ:

Άντον Τσέχωφ: «**Το έργο τέχνης**»
(Ν.Ε.Λ. Β΄ Λυκείου, Β6, σσ. 209-213)

2. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ

2.1. Στοιχεία που αφορούν στο συγγραφέα, λογοτεχνικό περιβάλλον και λοιπά γραμματολογικά στοιχεία:

1. Ο μεγάλος ρώσος συγγραφέας Άντον Τσέχωφ έζησε τα παιδικά του χρόνια μέσα σε φτώχεια και σε στερήσεις, γεγονός στο οποίο όφειλε, όπως έλεγε, τη ρεαλιστική αίσθηση της ζωής και τη γνωριμία των ανθρώπων του λαού¹. Μπορείτε να εντοπίσετε τα στοιχεία αυτά στο διήγημα «Το έργο τέχνης»;
2. Ο Τσέχωφ μέσα από το έργο του ασκεί κριτική σε πολλές πλευρές της ζωής της τσαρικής Ρωσίας. Ποιες από αυτές τις πλευρές γίνονται αντικείμενο κριτικής στο εξεταζόμενο διήγημα;
3. Πώς παρουσιάζεται η ρωσική κοινωνία του δεύτερου μισού του 19^{ου} αιώνα στο διήγημα «Το έργο τέχνης»;
4. Σύμφωνα με κριτικούς του Τσέχωφ η αισθητική του συμπίπτει με την ηθική του². Με δεδομένη αυτή την άποψη, μπορείτε να επισημάνετε τι φαίνεται να θεωρεί «ωραίο» ο συγγραφέας στο εξεταζόμενο κείμενο;
5. Ο Τσέχωφ έλεγε στον αδερφό του ότι δεν έπρεπε να ζωγραφίζει «ταπεινές και χυδαίες καταστάσεις»³. Ποια είναι η σχέση αυτής της συμβουλής με το εξεταζόμενο διήγημα;
6. Στις σημειώσεις του Τσέχωφ, που δημοσιεύτηκαν μετά το θάνατό του, φαίνεται έντονα η προσπάθεια του συγγραφέα να καθορίσει με ακρίβεια τις λεπτομέρειες της φυσιογνωμίας των προσώπων του, ιδιαίτερα των μικροαστών, παρουσιάζοντας το λεξιλόγιο, την κοινωνική τους τάξη, την ψυχολογία τους. Ποιες λεπτομέρειες αναδεικνύουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία κάθε προσώπου στο εξεταζόμενο διήγημα;

¹ Μ. Αυγέρη, *Ξένοι Λογοτέχνες*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα, 1972, σ. 171.

² Αυτ. σσ. 179-180.

³ Αυτ. σ. 180.

7. Σε πολλά έργα του Τσέχωφ παρουσιάζεται σύγκρουση ανάμεσα σε δύο έννοιες, π.χ. στην ομορφιά και την ασχήμια, στο ψέμα και την αλήθεια. Υπάρχουν, κατά τη γνώμη σας, τέτοιες συγκρούσεις στο διήγημα «Το έργο τέχνης»; Αιτιολογήστε την άποψή σας.
8. Η ειρωνεία και η λεπτή σάτιρα ήταν για τον Τσέχωφ συχνά το μέσο με το οποίο αντιμετώπιζε ο,τιδήποτε θεωρούσε αφύσικο και ανειλικρινές. Πώς χρησιμοποιείται η ειρωνεία στο συγκεκριμένο διήγημα;
9. Ο Τσέχωφ κατηγορήθηκε ότι ήταν συντηρητικός. Εσείς ποια γνώμη σχημάτισατε για το συγγραφέα μέσα από το διήγημα που μελετήσατε;

2.2. Δομή του κειμένου, επαλήθευση ή διάψευση μιας κρίσης με βάση το κείμενο, εκφραστικά μέσα και τρόποι του κειμένου (υφολογική διερεύνηση, αφηγηματικές λειτουργίες, επιλογές του δημιουργού σε διάφορα επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης):

1. Ποια είναι η δομή του διηγήματος αυτού;
2. Είναι, κατά τη γνώμη σας, πρωτότυπο το διήγημα; Αν ναι, σε τι έγκειται η πρωτοτυπία του;
3. Ποια πρόσωπα εμφανίζονται στο διήγημα και τι τα συνδέει;
4. Ποιες ενότητες - σκηνές διακρίνετε στο διήγημα; Πώς γίνεται η μετάβαση από τη μια σκηνή στην άλλη;
5. Με ποια μέσα πετυχαίνει ο συγγραφέας να δώσει θεατρικότητα στο διήγημα;
6. α) Ποιους αφηγηματικούς τρόπους χρησιμοποιεί ο Τσέχωφ στο διήγημα αυτό;
β) Από ποια οπτική γωνία παρουσιάζεται η ιστορία;
7. Σε ποιο σημείο της περιγραφής παρεμβαίνει ο αφηγητής και για ποιο λόγο;
8. Με ποιους τρόπους πετυχαίνει ο συγγραφέας να απεικονίσει την αμηχανία των ηρώων του έργου;
9. Πώς κατορθώνει ο συγγραφέας να δημιουργήσει κωμική ατμόσφαιρα;

2.3. Σχολιασμός ή σύντομη ανάπτυξη χωρίων του κειμένου:

1. Σε ποιες κοινωνικές τάξεις ανήκουν τα πρόσωπα του διηγήματος;
2. α) Ποιος είναι ο λόγος της επίσκεψης του Σάσα Σμυρνάφ στο γιατρό Κοσέλκωφ;
β) Ποια συναισθήματά του εκφράζει προς αυτόν; Πώς αντιδρά ο γιατρός;

3. Ποια ήταν η αξία (η συναισθηματική ιδιαίτερα) της μπρούτζινης αντίκας που προσφέρει ο Σάσα στο γιατρό; Τι παρίστανε;
4. Σε ποια χωρία του διηγήματος είναι εμφανής η λεπτή ειρωνεία με την οποία αντιμετωπίζει ο συγγραφέας τη συμβατικότητα των ανθρώπινων σχέσεων (π.χ. γιατρού - ασθενούς, γιατρού - δικηγόρου κλπ.);
5. Γιατί ο Σάσα επαναλαμβάνει συνεχώς στο γιατρό (επτά φορές συνολικά) ότι είναι *«μοναχογιός της μαμάς»*;
6. Τι εννοεί ο αφηγητής με τη φράση *«και σε στάσεις που δεν έχω ούτε την αυθάδεια ούτε την ιδιοσυγκρασία να περιγράψω»*;
7. Ποιες εντυπώσεις και επιφυλάξεις δημιουργεί στο γιατρό το μπρούτζινο καντηλέρι; Πώς το χαρακτηρίζει;
8. Πώς ερμηνεύετε το οξύμωρο που περιέχεται στη φράση του γιατρού: *«Αν έβαζα μια τέτοια φαντασμαγορία πάνω στο γραφείο θα μόλυνα όλο το σπίτι μου»*; (σ. 210)
9. Πώς περιγράφει ο Σάσα το έργο τέχνης; Πώς επιδρά συναισθηματικά στο άτομο, κατά την άποψή του, το *«αριστούργημα»*; Να σχολιάσετε το σχετικό χωρίο (σ. 210).
10. Τι νομίζετε ότι εννοεί ο Σάσα, όταν αναφέρεται στα *«μάτια του όχλου»* με τα οποία μπορεί να αντικρίζει κανείς ένα έργο τέχνης;
11. *«Τι ζωή, τι κίνηση, τι έκφραση!»*: Ποια χαρακτηριστικά πρέπει να συγκεντρώνει ένα έργο για να αποκληθεί *«αριστούργημα»*, σύμφωνα με τη φράση αυτή;
12. Ποιο πρόσωπο θα μπορούσε, κατά το γιατρό, να κρατήσει το επίμαχο αντικείμενο και γιατί;
13. Ποιες είναι οι κοινωνικές προεκτάσεις της φράσης του δικηγόρου: *«θα με ντρόπιαζε ακόμα και στα μάτια των υπηρετών μου...»*;
14. Ποιο στοιχείο του χαρακτήρα του δικηγόρου τονίζει η πρόταση που κάνει για το καντηλέρι: *«- Αν γινότανε κάπως να πασαλειφτεί με κατιτί, ή να το σκεπάζαμε μ' ένα φύλλο συκής...»*; Τι αποτέλεσμα θα είχε μια τέτοια κίνηση;
15. Σε ποιων προσώπων τα χέρια περνάει το καντηλέρι; Ποιες ομοιότητες και διαφορές υπάρχουν στον τρόπο που το αντιμετωπίζουν ο αφηγητής και οι διάφοροι ιδιοκτήτες του;

16. Γιατί τελικά τα πρόσωπα του διηγήματος απορρίπτουν το αντικείμενο, αν και αναγνωρίζουν την αισθητική του αξία;
17. Να σχολιάσετε τον τρόπο με τον οποίο προσφέρεται το επίμαχο «έργο τέχνης» από το ένα πρόσωπο στο άλλο («ένα πακέτο τυλιγμένο σε εφημερίδα», «το καλοπακεταρισμένο καντηλέρι» κ.λπ.) και να επισημάνετε ποιο στοιχείο του χαρακτήρα του καθενός τονίζει η λεπτομέρεια αυτή.
18. Πώς παρουσιάζονται οι σχέσεις ανδρών - γυναικών στο διήγημα;
19. Σύμφωνα με το διήγημα, η υποκρισία και η σεμνοτυφία είναι ελαττώματα που χαρακτηρίζουν συγκεκριμένη κοινωνική τάξη ή όχι; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας.

2.4. Σχολιασμός αδιδακτου λογοτεχνικού κειμένου:

Οδυσσέα Ελύτη, «Ιδιωτική Οδός»

«Προσωπικά, δεν θυμάμαι ποτέ να δοκίμασα συγκίνηση απέναντι στον Παρθενώνα ή την Ιλιάδα, στις ψηφιδογραφίες της Ραβέννας ή τον Σολωμό. Δόνηση, ναι. Δέος, ναι· αν όχι και απορία: πώς γίνεται, πώς είναι δυνατόν ένας άνθρωπος τόσο από τη φύση του υπό, να φτάνει σ' ένα τέτοιο υ π έ ρ. Να ευθειάσει ή να καμπυλώσει τις γραμμές στο μάρμαρο, στη γλώσσα, στους ήχους, με τόση ακρίβεια που να υπακούουν και να μας παραδίδονται τα στοιχεία του κόσμου όπως θα θέλαμε να είναι, όπως τα ζητά η ψυχή μας και όπως όλες οι πιθανότητες δείχνουν ότι θα μπορούσαν να είναι».

Να σχολιάσετε τις απόψεις του Οδυσσέα Ελύτη⁴ για την τέχνη και τα αισθήματα που προκαλεί.

⁴ Οδυσσέα Ελύτη, *Ιδιωτική Οδός*, εκδ. Ύψιλον, Αθήνα, 1990, σελ.33.

3. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΗΤΙ

1. Ένας γιατρός, ένας δικηγόρος και ένας ηθοποιός σκανδαλίζονται από ένα «τολμηρό» έργο τέχνης: ποια είναι η κοινωνική διάσταση του θέματος αυτού;
2. Ποια είναι τα κωμικά στοιχεία του διηγήματος;
3. Πώς θα συμπεριφερόσαστε εσείς αν σας χάριζαν ένα παρόμοιο αντικείμενο;
4. Πώς φαντάζεστε τη συνέχεια αυτού του διηγήματος;

4. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ - ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1. Το διήγημα αυτό μπορεί να διασκευαστεί πολύ εύκολα σε θεατρικό έργο. Μία ομάδα μαθητών με ένα καθηγητή ως συντονιστή θα μπορούσε να αναλάβει τη διασκευή και τη σκηνοθεσία του και να ανεβάσει την παράσταση στο θέατρο του σχολείου.
2. Πρέπει, κατά τη γνώμη σας, τα έργα τέχνης να συμφωνούν με τις ηθικές αξίες που επικρατούν σε κάθε εποχή⁵; Να εκθέσετε τις απόψεις σας σε ένα δοκίμιο έκτασης 500 λέξεων. Να δώσετε παραδείγματα από έργα που κατά εποχές ξεσήκωσαν «τα χρηστά ήθη».
3. Να μελετήσετε κατ' επιλογήν ένα από τα θεατρικά έργα του Τσέχωφ (*Ο θεός Βάνιας*, *Ο Βυσσινόκηπος*, *Ο Γλάρος*, *Οι τρεις αδελφές* κλπ.) και να τα παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας, δίνοντας έμφαση στους κυριότερους χαρακτήρες που παρουσιάζονται στα έργα.

⁵ Βλ. σχετικά με το θέμα Π. Σκαλτσογιάννη, "Ηθική και αισθητική: Πρέπει τα έργα τέχνης να αξιολογούνται επί τη βάση ηθικών κριτηρίων;", *Αισθητική και θεωρία της Τέχνης*, Ε.Φ.Ε., εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1994, σσ.157-166. Επίσης Στ. Βιρβιδάκη και Φιλ. Παιονίδη, "Αισθητική, τέχνη, ηθική", *αυτ.* σσ.29-42.

5. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΚΡΙΤΗΡΙΟΥ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήριο για ωριαία γραπτή δοκιμασία

(45 λεπτά περίπου)

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ:

ΤΑΞΗ: ΤΜΗΜΑ:

ΜΑΘΗΜΑ: Νεότερη Ευρωπαϊκή Λογοτεχνία

Άντον Τσέχωφ, «Το έργο τέχνης»

ΗΜΕΡ/ΝΙΑ:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

1. α) Γύρω από ποιο επεισόδιο επικεντρώνεται η ιστορία του διηγήματος;
β) Τι αποκαλύπτει το επεισόδιο αυτό για τις αξίες της εποχής;

.....
.....

Μονάδες 6

2. Ποια στοιχεία θεατρικής τεχνικής επισημαίνετε στο διήγημα;

.....
.....

Μονάδες 4

3. Ποιους χαρακτήρες παρουσιάζει ο Τσέχωφ στο διήγημα αυτό; Ποιο είναι το ήθος των ηρώων;

.....
.....

Μονάδες 5

4. Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σας, ο στόχος του εξεταζόμενου διηγήματος; Τι παρωδείται σ' αυτό;

.....
.....

Μονάδες 5